

Бобрик В. І., Гетманцев М. О., Цветков А. М.

Електронне видання локального
використовування на CD-ROM

**РОЗГЛЯД СПРАВ
У ПОРЯДКУ СПРОЩЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР
ГЛАВИ 10, РОЗДІЛУ III
ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

Київ
Науково-дослідний інститут
приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

2022

ISBN 978-617-8084-16-5

© Бобрик В. І., Гетманцев М. О.,
Цветков А. М., 2022
© Науково-дослідний інститут
приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака
НАПрН України, 2022

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПРИВАТНОГО ПРАВА І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ІМЕНІ АКАДЕМКА Ф. Г. БУРЧАКА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

РОЗГЛЯД СПРАВ У ПОРЯДКУ СПРОЩЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР
ГЛАВИ 10, РОЗДІЛУ III
ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Київ - 2022

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПРИВАТНОГО ПРАВА І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ІМЕНІ АКАДЕМІКА Ф. Г. БУРЧАКА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

Бобрик В. І., Гетманцев М. О., Цветков А. М.

**РОЗГЛЯД СПРАВ
У ПОРЯДКУ СПРОЩЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР ГЛАВИ 10, РОЗДІЛУ III
ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

Київ – 2022

УДК 347.919.7

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України
(протокол № 11 від 23.11.2022)*

Рецензенти:

Коросд Сергій Олександрович – доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу проблем цивільного, трудового та підприємницького права Інституту держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України,

Савчин Неля Миколаївна – кандидат юридичних наук, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Бобрик В. І., Гетманцев М. О., Цветков А. М.

Розгляд справ у порядку спрощеного провадження: Науково-практичний коментар Глави 10 Розділу III Цивільного-процесуального кодексу України [Електронний ресурс]. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2022. 23 с. 1 електрон. опт. диск (CD-R).

ISBN 978-617-8084-16-5

У коментарі на основі наукового аналізу й узагальнення судової практики наводиться тлумачення статей Глави 10 Розділу III Цивільного-процесуального кодексу України в редакції станом на 01.11.2022, в яких закріплені основні норми щодо спрощеного позовного провадження.

Коментар буде цікавим науковцям, викладачам і здобувачам вищої юридичної освіти, суддям, іншим працівникам органів і установ судової влади, адвокатам, іншим практикуючим юристам, а також всім тим, хто цікавиться актуальними питаннями цивільного судочинства.

© Бобрик В. І., Гетманцев М. О.,
Цветков А. М., 2022

© Науково-дослідний інститут
приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака
НАПрН України, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Глава 10. Розгляд справ у порядку спрощеного провадження	5
Стаття 274. Справи, що розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження.....	5
Стаття 275. Строк розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження.....	11
Стаття 276. Клопотання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження.....	12
Стаття 277. Вирішення питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження.....	13
Стаття 278. Особливості подання заяв по суті справи у спрощеному позовному провадженні	16
Стаття 279. Особливості розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження.....	17

ВСТУП

Зміни до Цивільного процесуального кодексу України (далі ЦПКУ), що були внесені Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 № 2147-VIII, запровадили чимало процесуальних новел. До них відноситься т.зв. спрощене провадження, що є видом позовного провадження.

У цьому коментарі на основі наукового аналізу норм цивільного процесуального права й узагальнення судової практики постатейно розкриті особливості процедури спрощеного позовного провадження. В коментарі акцентується увага на законодавчому регулюванні спрощеного провадження й проблемах застосування відповідних норм процесуального права, а також реалізації принципів цивільного судочинства при розгляді й вирішенні справ у порядку спрощеного позовного провадження.

ГЛАВА 10.

РОЗГЛЯД СПРАВ У ПОРЯДКУ СПРОЩЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття 274. *Справи, що розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження*

1. У порядку спрощеного позовного провадження розглядаються справи:

- 1) малозначні справи;*
- 2) що виникають з трудових відносин;*
- 3) про надання судом дозволу на тимчасовий виїзд дитини за межі України тому з батьків, хто проживає окремо від дитини, у якого відсутня заборгованість зі сплати аліментів та якому відмовлено другим із батьків у наданні нотаріально посвідченої згоди на такий виїзд.*

{Частина першу статті 274 доповнено пунктом 3 згідно із Законом № 2475-VIII від 03.07.2018}

2. У порядку спрощеного позовного провадження може бути розглянута будь-яка інша справа, віднесена до юрисдикції суду, за винятком справ, зазначених у частині четвертій цієї статті.

3. При вирішенні питання про розгляд справи в порядку спрощеного або загального позовного провадження суд враховує:

- 1) ціну позову;*
- 2) значення справи для сторін;*
- 3) обраний позивачем спосіб захисту;*
- 4) категорію та складність справи;*
- 5) обсяг та характер доказів у справі, в тому числі чи потрібно у справі призначити експертизу, викликати свідків тощо;*
- 6) кількість сторін та інших учасників справи;*
- 7) чи становить розгляд справи значний суспільний інтерес;*
- 8) думку сторін щодо необхідності розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження.*

4. В порядку спрощеного позовного провадження не можуть бути розглянуті справи у спорах:

1) що виникають з сімейних відносин, крім спорів про стягнення аліментів, збільшення їх розміру, оплату додаткових витрат на дитину, стягнення неустойки (пені) за прострочення сплати аліментів, індексацію аліментів, зміну способу їх стягнення, розірвання шлюбу та поділ майна подружжя;

{Пункт 1 частини четвертої статті 274 із змінами, внесеними згідно із Законом № 460-IX від 15.01.2020}

- 2) щодо спадкування;*
- 3) щодо приватизації державного житлового фонду;*

4) щодо визнання необґрунтованими активів та їх витребування відповідно до глави 12 цього розділу;

5) в яких ціна позову перевищує двісті п'ятдесят розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

{Пункт 5 частини четвертої статті 274 із змінами, внесеними згідно із Законом № 460-IX від 15.01.2020}

б) інші вимоги, об'єднані з вимогами у спорах, вказаних у пунктах 1-5 цієї частини.

5. Суд відмовляє у розгляді справи за правилами спрощеного позовного провадження або постановляє ухвалу про розгляд справи за правилами загального позовного провадження, якщо після прийняття судом до розгляду заяви позивача про збільшення розміру позовних вимог або зміни предмета позову відповідна справа не може бути розглянута за правилами спрощеного позовного провадження.

1. Позовне провадження має дві основні форми: загальне і спрощене. Спрощене позовне провадження відрізняється від загального позовного провадження за такими основними ознаками: скорочені строки розгляду справи; скорочені строки подання окремих заяв по суті справи; підготовче засідання не проводиться; розгляд справи за певних умов можливий без проведення судового засідання; судові дебати не проводяться.

Відкриваючи позовне провадження у справі суд повинен вирішити, зокрема, питання про те, за якими правилами позовного провадження (загального чи спрощеного) буде розглядатися справа (пункт четвертий частини другої статті 187 ЦПКУ). При цьому суд керується відповідністю ознак справи переліку справ спрощеного позовного провадження, закріпленому в частині першій коментованої статті. Дещо ширший перелік справ спрощеного позовного провадження закріплено в частині четвертій статті 19 ЦПКУ, в якому, окрім тих самих справ, що вказані в частині першій коментованої статті, вказані справи незначної складності та інші справи, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи. Зважаючи на частину другу коментованої статті прямої юридичної колізії між частиною першою коментованої статті і частиною четвертою статті 19 ЦПКУ не має, а відтак невідповідність між вказаними статтями не впливає на правозастосування.

За предметним критерієм до справ спрощеного позовного провадження законодавець відносить трудові спори і справи про надання судом дозволу на тимчасовий виїзд дитини за межі України. Інші ж справи, вказані в цих переліках, – «малозначні справи», «справи незначної складності», «справи, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи», сформульовані із

застосуванням оціночних понять і непередметних критеріїв (ціни позову, складності справи).

Терміном «малозначні справи» відповідно до частини шостої статті 19 *ЦПКУ* позначені справи, до яких відносяться: 1) справи, у яких ціна позову не перевищує 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; 2) справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує 500 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Слід розуміти, що усі малозначні справи розглядаються виключно в спрощеному позовному провадженні, однак не всі справи, що можуть розглядатися в такому порядку, є малозначними.

Фактично законодавець в статті 19 *ЦПКУ* справи незначної складності відносить і до окремого виду справ спрощеного позовного провадження (в частині четвертій) і до малозначних справ (в частині 6), що вказує на недосконалість законодавчої техніки.

Зважаючи на частину 2 коментованої статті перелік справ спрощеного позовного провадження (як закріплений у частині першій коментованої статті, так і вказаний у частині четвертій статті 19 *ЦПКУ*) не є виключним.

Вказані в частині першій коментованої статті справи підлягають вирішенню саме в порядку спрощеного позовного провадження, незалежно від подання позивачем клопотання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження, окрім випадків, коли в них відповідні позовні вимоги об'єднані з позовними вимогами у спорах, вказаних у частині четвертій коментованої статті.

2. В чинному *ЦПКУ* закладена колізія щодо мети (призначення) спрощеного позовного провадження. Так, з частини четвертої статті 19 *ЦПКУ* випливає, що спрощене позовне провадження призначене для розгляду певних категорій справ, а також інших справ, для яких пріоритетним є їх швидке вирішення. Водночас відповідно до частини другої коментованої статті у порядку спрощеного позовного провадження може бути розглянута будь-яка інша справа, віднесена до юрисдикції суду, за винятком справ, зазначених у частині четвертій цієї статті. Отже, суто формально в порядку спрощеного позовного провадження можуть бути розглянуті й справи, швидкий розгляд яких не є пріоритетним і які прямо не вказані в частині першій коментованої статті. Проте прямої юридичної колізії зазначені норми не містять, а тому не ускладнюють правозастосування.

Фактично в статті 19 і статті 274 *ЦПКУ* закріплені різні підходи до ролі спрощеного позовного провадження. Так, зі статті 19 *ЦПКУ* вбачається, що спрощене позовне провадження є спеціальною (по відношенню до загального позовного провадження) процедурою, тоді як в частині другій коментованої статті закріплюється її загальний характер за деякими винятками.

Порівняльний аналіз статей 19 і 274 *ЦПКУ* породжує закономірне риторичне питання – для чого взагалі в різних структурних частинах *ЦПКУ* фактично дублювати одну і ту ж правову норму. Зміст же вказаних статей вказує на недосконалість застосованого в них понятійного апарату.

Існує ще одна проблема визначення предметної сфери спрощеного позовного провадження, що не відображена в коментованій статті. Так, відповідно до ч. 2 ст. 161 *ЦПКУ* в порядку спрощеного цивільного судочинства можуть бути розглянуті вимоги, за якими може бути видано судовий наказ. Отже, в *ЦПКУ* передбачена альтернатива вирішення одних і тих же справ у наказному провадженні або спрощеному позовному провадженні. Такий підхід законодавця не можна визнати вдалим, адже справи, що розглядаються в наказному провадженні, за своєю матеріально-правовою суттю є безспірними, а справи, що розглядаються за правилами позовного провадження, завжди стосуються спорів. Отже, справи спрощеного позовного провадження та справи наказного провадження мають різну правову природу, на підставі чого і розмежовуються зазначені види цивільного судочинства.

З урахуванням викладеного, справи, що розглядаються за правилами спрощеного позовного провадження, можна поділити на: 1) обов'язкові – ті, що суд зобов'язаний розглядати в такому порядку, до яких відносяться справи, вказані в частині першій коментованої статті, і справи позовного провадження з вимогами, за якими може бути видано судовий наказ, в яких ціна позову не перевищує 250 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; 2) факультативні – ті справи, які суд може, проте не повинен розглядати в порядку спрощеного позовного провадження, до яких відносяться будь-які інші справи, окрім тих, що не можуть бути розглянуті в такому порядку (частина четверта коментованої статті). У факультативних справах суд вирішує питання про розгляд їх в порядку спрощеного позовного провадження виключно за відповідним клопотанням позивача. Вирішення цього питання є дискреційним повноваженням суду.

Законодавство прямо не наділяє суд повноваженням за власною ініціативою (без відповідного клопотання позивача) вирішувати питання про розгляд в порядку спрощеного позовного провадження факультативних

справ. Однак суд відповідно до пункту другого частини шостої статті 19 ЦПКУ наділений дискреційними повноваженнями визнавати справи незначної складності малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження. Тим самим суд на власний розсуд може вирішити питання про розгляд у порядку спрощеного позовного провадження справи з ціною позову в межах від 100 до 250 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, про що має вказати в ухвалі про відкриття провадження у справі. Натомість за змістом пункту першого частини шостої статті 19 ЦПК України зазначені в ньому справи є малозначними в силу притаманних їм властивостей, виходячи з ціни пред'явленого позову та його предмета, і не передбачають ухвалення окремого судового рішення щодо їх віднесення до відповідної категорії.

Якщо суд у факультативних справах без відповідного клопотання позивача вирішить розглядати справу в порядку спрощеного позовного провадження, рішення в такій справі при його апеляційному оскарженні підлягає обов'язковому скасуванню на підставі пункту сьомого частини третьої статті 376 ЦПК України та ухвалення нового рішення. Натомість розгляд обов'язкової справи в порядку загального позовного провадження, хоч і є порушенням норм процесуального права, не є обов'язковою підставою для скасування чи зміни відповідного рішення суду.

3. В частині третій коментованої статті визначений «чек-лист» ознак справи, які повинен встановити і враховувати суд при вирішенні питання про те, в порядку спрощеного або загального позовного провадження розглядати факультативну справу, а саме: ціну позову, значення справи для сторін, обраний позивачем спосіб захисту, категорію та складність справи, обсяг та характер доказів у справі, в тому числі чи потрібно у справі призначити експертизу, викликати свідків тощо, кількість сторін та інших учасників справи, чи становить розгляд справи значний суспільний інтерес, думку сторін щодо необхідності розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження. Цей перелік не містить конкретні критерії вирішення зазначеного питання судом. Відтак законодавець наділяє суд можливістю самостійно визначати такі критерії у кожній конкретній справі, виходячи із зазначених в частині третій коментованої статті ознак цивільної справи. Отже, вирішення зазначеного питання є дискреційним повноваженням суду.

З огляду на те, що питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження суд вирішує в ухвалі про відкриття провадження (частина перша статті 277 ЦПКУ), на етапі відкриття провадження у справі

суд з'ясовує зазначені в частині третій коментованої статті ознаки цивільної справи лише на підставі оцінки позовної заяви та доданих до неї документів. Він об'єктивно обмежений у можливості з'ясуванні всіх зазначених ознак. На цьому етапі суд може з'ясувати думку лише позивача щодо необхідності розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження, якщо він подав клопотання про розгляд справи в такому порядку. Думку ж відповідача щодо цього питання суд може з'ясувати лише після надходження його заяви із запереченнями проти розгляду в порядку спрощеного позовного провадження. Обсяг та характер доказів у справі суд може встановити лише після закінчення встановлених законом або судом строків на їх подання до суду. Значення справи для сторін, складність справи, значний суспільний інтерес розгляду справи взагалі є оціночними поняттями. Не коректним є така ознака як «кількість сторін та інших учасників справи», адже в справах позовного провадження є завжди дві сторони – позивач і відповідач. Процесуальна ж співучасть на стороні будь-якої сторони (кількох позивачів і/або кількох відповідачів) не збільшує кількість сторін. Тому законодавцю варто було б вказувати не про кількість сторін та інших учасників справи, а про загальну кількість учасників справи.

Зазначені в частині третій коментованої статті ознаки суд визначає та враховує як при відкритті провадження у справі, так і при розгляді заяви відповідача із запереченнями проти розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження.

4. В частині четвертій статті коментованої статті закріплене застереження про справи, які не можна розглядати у порядку спрощеного позовного провадження, шляхом визначення чіткого переліку категорій справ (спорів у них): сімейні спори, окрім крім спорів про стягнення аліментів, збільшення їх розміру, оплату додаткових витрат на дитину, стягнення неустойки (пені) за прострочення сплати аліментів, індексацію аліментів, зміну способу їх стягнення, розірвання шлюбу та поділ майна подружжя; спори щодо спадкування; спори щодо приватизації державного житлового фонду; спори щодо визнання необґрунтованими активів та їх витребування; спори, в яких ціна позову перевищує 250 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; інші спори, які об'єднані з вищевказаними вимогами. Зазначені справи повинні розглядатися виключно за правилами загального позовного провадження.

Слід наголосити на тому, що незрозуміло чим керувався законодавець при визначенні категорій справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та чому застосував при формуванні такого

переліку і предметний (категорія справи), і вартісний (ціна позову) критерії. Так, справи про спадкування можуть мати будь-яку ціну позову, у т.ч. меншу за 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, і незначну складність. З огляду на це, вони цілком могли б бути розглянуті за спрощеною процедурою. З огляду на це, на наш погляд, варто було б дозволити розглядати справи, вказані в частині четвертій коментованої статті, за правилами спрощеного позовного провадження за наявності відповідного клопотання позивача та відсутності заперечень з цього приводу у відповідача.

5. Формулювання частини п'ятої коментованої статті є некоректним, адже прийняття судом до розгляду заяви позивача про збільшення розміру позовних вимог або зміни предмета позову можливе лише після відкриття провадження у справі, після чого суд не може вже відмовити позивачу в розгляді справи за правилами спрощеного позовного провадження.

Зважаючи на системний аналіз частини п'ятої коментованої статті та частини четвертої статті 277 ЦПКУ, якщо після прийняття судом заяви позивача про збільшення розміру позовних вимог або зміни предмета позову відповідна справа буде відноситись до справ, що не можуть бути розглянуті за правилами спрощеного позовного провадження (частини четверта коментованої статті), суд повинен перейти до розгляду такої справи в загальному позовному провадженні шляхом постановлення ухвали про розгляд справи в такому порядку.

Стаття 275. Строк розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження

1. Суд розглядає справи у порядку спрощеного позовного провадження протягом розумного строку, але не більше шістдесяти днів з дня відкриття провадження у справі.

В спрощеному позовному провадженні, так само як і в загальному позовному провадженні, справа має розглянута судом в розумний строк. Ця норма є втіленням в національне процесуальне законодавство одного з елементів права на справедливий суд, що гарантується § 1 статті 6 *Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод*: «Кожен має право на ... розгляд його справи упродовж розумного строку ... судом ...». Вимогою щодо розгляду справи впродовж «розумного строку» у Конвенції підкреслюється важливість правозастосування без відкладень, що можуть зашкодити його ефективності чи правдивості (Н. v. France (Н. проти Франції), § 58; Katte Klitsche de la Grange v. Italy (Катте Клітше де ла Грандж проти Італії), § 61; Scordino v. Italy (Скордіно проти Італії) (no. 1), § 224). І хоча поняття розумного

строку є оціночним, ЄСПЛ в численних рішеннях сформував принципи і критерії обґрунтованості тривалості проваджень, якими слід керуватись при оцінці розумності строку розгляду судом будь-якої справи (Практичний посібник зі статті 6 – цивільна частина. – Режим доступу: https://www.echr.com.ua/wp-content/uploads/2018/02/Guide_Art_6_UKR.pdf).

Разом з тим, законодавець встановив у коментованій статті ЦПКУ максимальний строк розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження – 60 днів, який починається обраховуватись з дня, наступного за днем відкриття провадження у справі. З огляду на це та на існуючу значну завантаженість суддів у переважній більшості судів в Україні законодавча вимога щодо розумного строку розгляду судом справи у порядку спрощеного позовного провадження набула переважно декларативного, а не практичного значення.

Процесуальний закон не передбачає будь-яких наслідків для суду у випадку недотримання встановленого процесуальним законом строку розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження. Однак безпідставне затягування або невжиття суддею заходів щодо розгляду справи протягом такого строку, встановленого законом, є однією з підстав притягнення судді до дисциплінарної відповідальності (пункт другий частини першої статті 106 *Закону України «Про судоустрій і статус суддів»*).

Стаття 276. Клопотання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження

1. Клопотання позивача про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження подається у письмовій формі одночасно з поданням позовної заяви або може міститися у ній.

2. Таке клопотання має стосуватися розгляду в порядку спрощеного позовного провадження всієї справи і не може стосуватися лише певної частини позовних вимог, інакше суд не приймає його до розгляду, про що зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі.

1. Якщо позивач прагне, що б його факультативна справа розглядалась в порядку спрощеного позовного провадження він повинен подати до суду відповідне клопотання. Таке клопотання викладається виключно письмово у вигляді окремого документу або включається до позовної заяви.

Законодавець у коментованій статті визначив строк подання клопотання про розгляд справи в порядку спрощеного провадження – одночасно з поданням позовної заяви. З огляду на це, подання такого клопотання після подання позовної заяви не допускається, а у разі його подання воно має бути

залишено судом без розгляду на підставі частини другої статті 126 ЦПКУ, про що суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі.

2. Законодавець визначає лише одну вимогу до змісту клопотання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження – воно має стосуватись всієї справи і не може стосуватись лише певної частини позовних вимог. З огляду на багатозначність терміну «справа» неоднозначним видається застосоване законодавцем в коментованій статті словосполучення «стосується всієї справи». Зважаючи на зміст коментованої статті й її доктринальне тлумачення вбачається, що зазначене словосполучення фактично позначає всі вказані позивачем у позовній заяві позовні вимоги.

Якщо ж клопотання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження міститиме прохання позивача розглядати в такому порядку лише деякі (не всі) позовні вимоги, суд не приймає його до розгляду. Про це вказується в ухвалі про відкриття провадження. Це не виключає прийняття судом рішення про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження на власний розсуд (див. коментар до статті 274 ЦПКУ).

Для того, що б суд міг правильно вирішити відповідне клопотання воно повинно бути обґрунтованим і позивачу бажано вказувати в ньому (з посиланням на статтю 274 ЦПКУ) на конкретні підстави розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження.

Крім того, якщо позивач вважає за доцільне, що б розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження здійснювався з проведенням судового засідання він відповідно до статті 279 ЦПКУ може вказати про це в клопотанні про розгляд справи в порядку спрощеного провадження.

Стаття 277. Вирішення питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження

1. Питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження суд вирішує в ухвалі про відкриття провадження у справі.

2. У випадку, передбаченому частиною другою статті 274 цього Кодексу, за наслідками розгляду відповідного клопотання позивача суд з урахуванням конкретних обставин справи може:

1) задовольнити клопотання та визначити строк відповідачу для подання заяви із запереченнями щодо розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження; або

2) відмовити в задоволенні клопотання та розглянути справу за правилами загального позовного провадження.

3. Якщо суд за результатами розгляду клопотання позивача дійде висновку про розгляд справи в порядку спрощеного позовного

провадження, він зазначає про це в ухвалі про відкриття провадження у справі.

4. Якщо відповідач в установленій судом строк подасть заяву із запереченнями проти розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження, суд залежно від обґрунтованості заперечень відповідача постановляє ухвалу про:

1) залишення заяви відповідача без задоволення;

2) розгляд справи за правилами загального позовного провадження та заміну засідання для розгляду справи по суті підготовчим засіданням.

5. Якщо відповідач не подасть у встановлений судом строк такі заперечення, він має право ініціювати перехід до розгляду справи за правилами загального позовного провадження лише у випадку, якщо доведе, що пропустив строк з поважних причин.

6. Якщо суд вирішив розглянути справу в порядку спрощеного позовного провадження, але в подальшому постановив ухвалу про розгляд справи за правилами загального позовного провадження, розгляд справи починається зі стадії відкриття провадження у справі. У такому випадку повернення до розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження не допускається.

7. Частина друга - шоста цієї статті не застосовуються, якщо відповідно до цього Кодексу справа підлягає розгляду тільки в порядку спрощеного провадження.

1. Суд вирішує питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження на етапі відкриття провадження у справі. Відповідно до частини першої коментованої статті таке рішення суду відображається в ухвалі про відкриття провадження у справі. Ця норма дублюється в пункті четвертому частини другої статті 187 ЦПКУ).

Зважаючи на те, що етап відкриття провадження у справі є однаковим як для спрощеного, так і для загального позовного провадження, неправильно слід визнати практику окремих судів з постановлення ухвали про відкриття спрощеного позовного провадження при вирішенні питання про розгляд справ в порядку спрощеного позовного провадження. Тому з урахуванням вказаної в ЦПКУ термінології ухвалу, якою відкривається будь-яке провадження у цивільній справі, слід іменувати саме ухвалою про відкриття провадження у справі без конкретизації у її назві форми позовного провадження чи виду цивільного судочинства, в якій вона розглядатиметься.

Апеляційне оскарження окремо від рішення суду ухвали про відкриття провадження у справі з мотивів незгоди з визначеним у ній порядком розгляду справи в спрощеному позовному провадженні не допускається, адже відповідно до пункту восьмого частини першої статті 353 ЦПКУ

вказана ухвала може бути оскаржена лише у зв'язку з порушенням судом правил підсудності.

2. В частині другій коментованої статті встановлені взаємовиключні повноваження суду при розгляді клопотання позивача про розгляд факультативної справи в порядку спрощеного позовного провадження: задовольнити клопотання або відмовити в задоволенні такого клопотання. При задоволенні відповідного клопотання суд одночасно в ухвалі про відкриття провадження у справі визначає строк відповідачу для подання заяви із запереченнями щодо розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження. При відмові в задоволенні клопотання позивача суд в ухвалі про відкриття провадження вказує, що справа буде розглядатися за правилами загального позовного провадження.

3. У разі задоволення клопотання позивача про розгляд факультативної справи в порядку спрощеного позовного провадження суд вказує про це в ухвалі про відкриття провадження у справі. В мотивувальній частині такої ухвали повинні бути зазначені мотиви, з яких суд дійшов до відповідних висновків, у т.ч. наслідки врахування ознак справи, вказаних в частині третій статті 274 ЦПКУ.

4. При розгляді факультативної справи відповідач наділений правом заперечувати проти розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження, що він може реалізувати шляхом подання до суду заяви із відповідним запереченням. В такій заяві відповідачу необхідно навести обґрунтування вказаних у ній заперечень. В такій заяві відповідач відображає власну думку щодо необхідності розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження чи її відсутності з огляду на ознаки відповідної справи, вказані в частині третій статті 274 ЦПКУ. Строк подання до суду такої заяви визначається судом в ухвалі про відкриття провадження у справі (частина друга коментованої статті).

В частині четвертій коментованої статті встановлені взаємовиключні повноваження суду при розгляді заяви відповідача із запереченнями проти розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження: залишити таку заяву без задоволення або задовольнити її та розглядати справу за правилами загального позовного провадження. В останньому випадку суд замінює засідання з розгляду справи по суті підготовчим засіданням. Про це суд постановляє відповідну ухвалу, яка не підлягає апеляційному оскарженню окремо від рішення суду.

Варто зазначити, що при розгляді справи в порядку спрощеного позовного провадження суд не наділений повноваженням на власний розсуд постановлювати ухвалу про розгляд справи за правилами загального позовного провадження.

5. У разі пропуску відповідачем заяви із запереченнями проти розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження у встановлений судом у встановлений в ухвалі про відкриття провадження у справі строк, він має право подати таку заяву разом з клопотанням про його продовження. При цьому суд може задовольнити таку заяву і постановити ухвалу про розгляд справу за правилами загального позовного провадження, якщо встановить, що відповідний строк було пропущено відповідачем з поважних причин.

6. Перехід від спрощеного позовного провадження до розгляду справи за правилами загального позовного провадження обумовлює те, що подальший розгляд справи повинен проводитись відповідно до порядку загального позовного провадження, починаючи зі стадії відкриття провадження у справі. У разі такого переходу законодавець в частині шостій коментованої статті прямо забороняє повертатись до розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження.

7. В частині сьомій коментованої статті встановлено, що правила, вказані в частинах другій-шостій цієї статті не застосовуються у обов'язкових справах (див. коментар до статті 274 ЦПКУ).

Стаття 278. Особливості подання заяв по суті справи у спрощеному позовному провадженні

1. Відзив подається протягом п'ятнадцяти днів із дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі.

2. Позивач має право подати до суду відповідь на відзив, а відповідач - заперечення протягом строків, встановлених судом в ухвалі про відкриття провадження у справі.

3. Треті особи мають право подати пояснення щодо позову в строк, встановлений судом в ухвалі про відкриття провадження у справі, а щодо відзиву - протягом десяти днів із дня його отримання.

1. У спрощеному позовному провадженні застосовуються загальні вимоги до змісту заяв по суті справи, що встановлені в Главі 1 Розділу III ЦПКУ. Так само в загальному порядку (статті 191-195 ЦПКУ) ці заяви подаються до суду. Проте закон визначає спеціальні строки подання до суду відзиву, відповіді на відзив і пояснень третіх осіб. Зустрічна ж позовна заява та позов третьої особи із самостійними вимогами подаються в спрощеному позовному провадженні у загальні строки.

На відміну від звичайного позовного провадження, в порядку якого суд в ухвалі про відкриття провадження у справі визначає строк подання відзиву (стаття 191 ЦПКУ), такий строк у спрощеному позовному провадженні визначений процесуальним законом і становить 15 днів із дня отримання ухвали про відкриття провадження у справі. Встановлення в процесуальному законі чіткого строку подання відзиву при розгляді справи в спрощеному позовному провадженні спрямоване на недопущення судової тяганини при вирішенні справ у такому порядку. Поновлення цього строку здійснюється судом за загальними правилами.

2. Строки на подання позивачем до суду відповіді на відзив і на подання відповідачем заперечень встановлюються судом в ухвалі про відкриття провадження у справі. Продовження судом цього процесуального строку здійснюється за загальним правилами.

3. Строк на подання третіми особами пояснень щодо позову також визначається судом в ухвалі про відкриття провадження у справі. Проте строк на надання ними пояснень на відзив визначено законом і складає 10 днів з дня його отримання. В разі ж залучення третьої особи після відкриття провадження у справі (наприклад, на судовому засіданні) суд у відповідній ухвалі повинен встановити такий третій особі строк на подання пояснень щодо позову і роз'яснити право подати пояснення на відзив протягом 10 днів з моменту його отримання. Продовження та поновлення вказаних строків здійснюється судом в загальному порядку.

Стаття 279. Особливості розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження

1. Розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження здійснюється судом за правилами, встановленими цим Кодексом для розгляду справи в порядку загального позовного провадження, з особливостями, визначеними у цій главі.

2. Розгляд справи по суті в порядку спрощеного провадження починається з відкриття першого судового засідання або через тридцять днів з дня відкриття провадження у справі, якщо судові засідання не проводиться.

{Частина друга статті 279 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2234-VIII від 07.12.2017}

3. Якщо для розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження відповідно до цього Кодексу судові засідання не проводиться, процесуальні дії, строк вчинення яких відповідно до цього Кодексу обмежений першим судовим засіданням у справі, можуть

вчиняється протягом тридцяти днів з дня відкриття провадження у справі.

Підготовче засідання при розгляді справи у порядку спрощеного провадження не проводиться.

{Частина третя статті 279 в редакції Закону № 2234-VIII від 07.12.2017}

4. Перше судове засідання у справі проводиться не пізніше тридцяти днів з дня відкриття провадження у справі. За клопотанням сторони суд може відкласти розгляд справи з метою надання додаткового часу для подання відповіді на відзив та (або) заперечення, якщо вони не подані до першого судового засідання з поважних причин.

5. Суд розглядає справу в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами, за відсутності клопотання будь-якої зі сторін про інше. За клопотанням однієї із сторін або з власної ініціативи суду розгляд справи проводиться в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін.

6. Суд може відмовити в задоволенні клопотання сторони про розгляд справи в судовому засіданні з повідомленням сторін за одночасного існування таких умов:

1) предмет позову є стягнення грошової суми, розмір якої не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

2) характер спірних правовідносин та предмет доказування у справі не вимагають проведення судового засідання з повідомленням сторін для повного та всебічного встановлення обставин справи.

7. Клопотання про розгляд справи у судовому засіданні з повідомленням сторін відповідач має подати в строк для подання відзиву, а позивач - разом з позовом або не пізніше п'яти днів з дня отримання відзиву.

8. При розгляді справи у порядку спрощеного провадження суд досліджує докази і письмові пояснення, викладені у заявах по суті справи, а у випадку розгляду справи з повідомленням (викликом) учасників справи - також заслуховує їх усні пояснення та показання свідків. Судові дебати не проводяться.

1. Розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження підпорядковується правилам розгляду справи в порядку загального позовного провадження, з урахуванням особливостей процедури спрощеного позовного провадження, що вказані в главі 10 розділу III ЦКПУ, а також розрізнено в інших його структурних частинах. Ці особливості визначають усічений зміст спрощеного позовного провадження (порівняно із загальним). Основною особливістю спрощеного позовного провадження слід визнати те, що воно може проводитись як у формі судового засідання (з викликом учасників

справи), так і без нього (без виклику учасників справи). Саме ця особливість є конститутивною для спрощеного позовного провадження, адже обумовлює інші його особливості, насамперед, процесуальні строки.

2. Зважаючи на скорочений строк розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження (див. коментар до статті 275 ЦПКУ) важливе значення для суду й учасників справи має правильне визначення моменту початку розгляду справи по суті. Це пов'язано з тим, що в окремих статтях ЦПКУ вчинення окремих процесуальних дій в спрощеному позовному провадженні обмежено строком до початку розгляду справи по суті. Так, відповідно до частини третьої статті 187 ЦПК України позивач зобов'язаний до початку розгляду справи по суті в порядку спрощеного позовного провадження надати до суду докази направлення залученим судом третім особам копії позовної заяви з додатками. Відповідно до частини третьої статті 188 ЦПК України об'єднання справ в одне провадження допускається у спрощеному позовному провадженні до початку розгляду справи по суті у кожній із таких справ.

Якщо в загальному позовному провадженні розгляд справ по суті розпочинається після закінчення підготовчого провадження, то в порядку спрощеного провадження він починається з моменту, визначення якого залежить від того, чи проводиться судове засідання: якщо судове засідання проводиться – то з дати відкриття першого судового засідання; якщо судове засідання не проводиться – то через тридцять днів з дня відкриття провадження у справі. До розгляду справи по суті здійснюється підготовче провадження в порядку, встановленому главою 3 розділу III ЦПКУ, за винятком проведення підготовчого засідання.

3. Законодавець визначив у ЦПКУ, що низка процесуальних дій при розгляді справи в порядку спрощеного позовного провадження вчиняється до першого судового засідання: заявлення відводу чи самовідводу (частина третя статті 39), збільшення або зменшення позивачем розміру позовних вимог (частина друга статті 49), подання позивачем клопотання та вирішення судом питання про залучення співвідповідача чи про заміну первісного відповідача належним відповідачем (стаття 51), подання позову третьою особою, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору (частина перша статті 51), вступ у справу на стороні позивача або відповідача третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору (стаття 52), подання учасником справи заяви про виклик свідка (стаття 91), подання учасником

справи відповідей на запитання в порядку письмового опитування учасників справи як свідків (частина третя статті 93) тощо.

Однак, якщо судове засідання при розгляді справи у порядку спрощеного позовного провадження не проводиться, вищевказані процесуальні дії, можуть вчинятися протягом тридцяти днів з дня відкриття провадження у справі.

При спрощеному позовному провадженні підготовче засідання у будь-якому випадку не проводиться.

4. В частині четвертій статті коментованої статті законодавець встановлює строк проведення першого судового засідання у справі – не пізніше тридцяти днів з дня відкриття провадження у справі. Якщо учасник справи не подав з поважних причин до першого судового засідання відповіді на відзив та (або) заперечення він може заявити клопотання про відкладення розгляду справи з метою надання для цього додаткового часу. Суд на власний розсуд вирішує таке клопотання, що становить його дискреційні повноваження. При розгляді справи в порядку спрощеного позовного провадження з проведенням судового засідання суд може відкласти розгляд справи чи оголосити перерву в судовому засіданні за загальними правилами, що закріплені в статтях 223 і 240 ЦПКУ.

5. «За замовчуванням» в порядку спрощеного позовного провадження суд розглядає справу без проведення судового засідання і без повідомлення учасників справи. Однак за клопотанням будь-якої зі сторін або з власної ініціативи суд може призначити судові засідання з повідомленням (викликом) учасників справи. Зважаючи на те, що процесуальний закон не визначає критерії проведення судових засідань при розгляді справ в порядку спрощеного позовного провадження, суд вирішує це питання на власний розсуд. Тобто це є його дискреційним повноваженням.

Слід звернути увагу на те, що згідно частини п'ятої коментованої статті правом заявити клопотання про призначення судового засідання в спрощеному позовному провадженні наділені лише сторони. Однак зважаючи на наділення правами позивача третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, а також органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, ці учасники справи також матимуть право подати зазначене клопотання. Отже, процесуальний закон не уповноважує на подання такого клопотання лише третіх осіб, які не заявлять самостійних вимог щодо предмету спору.

6. Законодавець в частині шостій коментованої статті наділяє суд правом, проте не обов'язком, відмовити в задоволенні клопотання сторони про розгляд справи в судовому засіданні з повідомленням сторін, якщо: 1) предмет позову є стягнення грошової суми, розмір якої не перевищує 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, 2) характер спірних правовідносин та предмет доказування у справі не вимагають проведення судового засідання з повідомленням сторін для повного та всебічного встановлення обставин справи. Законодавець не конкретизує, як повинен діяти суд при вирішенні клопотання сторони про проведення судового засідання при розгляді справ, які не підпадають під зазначені критерії. Зважаючи на відсутність з цього приводу прямих норм процесуального права суд вирішує таке клопотання на власний розсуд. На наш погляд, логічніше було б в частині шостій коментованої статті прямо встановити випадки, за яких суд повинен, а не мав би право розглядати справу без проведення судового засідання.

7. В частині сьомій коментованої статті встановлено строки на подання сторонами клопотання про розгляд справи у судовому засіданні: відповідач має подати в строк для подання відзиву, а позивач – разом з позовом або не пізніше 5 днів з дня отримання відзиву. Встановлення в частині сьомій коментованої статті такої темпоральної «вилки» для подання зазначеного клопотання не видається вдалим з огляду на те, що законодавець не конкретизує критерії застосування того чи іншого строку на подання відповідного клопотання. Крім того, відповідач може не надати до суду відзив, але надати докази, що спростовують правову позицію позивача чи обставини, на яких він обґрунтовує свої вимоги. За таких обставин позивач, який не подав клопотання про розгляд справи у судовому засіданні разом з позовною заявою, формально буде вважатися таким, що пропустив строк на його подання. З огляду на це, а також на строк подання відповідачем відзиву, момент початку розгляду справи по суті в спрощеному позовному провадженні та строки пересилання поштової кореспонденції, на наш погляд, доцільно було б законодавчо закріпити, що позивач має право подати клопотання про розгляд справи у судовому засіданні не пізніше 5 днів з моменту отримання ухвали суду про відкриття провадження у справі.

8. Розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження без виклику учасників справи і проведення судового засідання носить документарний характер і відбувається в порядку письмового провадження (частина тринадцята статті 7 ЦПКУ). Це обумовлює обмеженість засобів доказування у таких справах, а також сприйняття судом вимог, заперечень,

аргументів, пояснень та міркувань учасників справи щодо предмета спору. Так, при розгляді справи у порядку спрощеного позовного провадження без проведення судового засідання суд досліджує наявні в матеріалах справи докази і письмові пояснення, викладені у заявах по суті справи. При проведенні судового засідання розгляд справи по суті відбувається за загальними правилами, у т.ч. суд заслуховує усні пояснення учасників справи та показання свідків. Процесуальний закон не містить обмежень щодо витребування судом доказів, забезпечення судом доказів, призначення експертизи, вжиття заходів забезпечення позову та вчинення інших процесуальних дій при розгляді справ спрощеного позовного провадження. Проте, якщо подібні обставини стають суду очевидні ще при відкритті провадження у факультативній справі чи при вирішенні заяви відповідача із запереченнями проти розгляду справи в спрощеному позовному провадженні розгляд справи в такому порядку буде недоцільним і має здійснюватись за правилами загального позовного провадження.

Ще однією особливістю спрощеного позовного провадження є те, що в ньому не проводяться судові дебати. В силу цього при проведенні судового засідання суддя видаляється до нарадчої кімнати для ухвалення рішення у справі негайно після закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами (стаття 241 ЦПКУ).

Наукове видання

Бобрик В. І., Гетманцев М. О., Цветков А. М.

**РОЗГЛЯД СПРАВ
У ПОРЯДКУ СПРОЩЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР ГЛАВИ 10, РОЗДІЛУ III
ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

Комп'ютерна верстка та дизайн обкладинки – В. М. Короленко

Підписано до друку 01.12.2022 р. Формат 60x84/16
Обл.-вид. арк. 1,2. Тираж 300 прим. Зам. № 22-010
1 електрон. опт. диск (CD-R)

Видавець:

Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України
вул. Раєвського, 23-а, м. Київ, 01042

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції,
серія ДК № 4758 від 07.08.2014